

פְּרִשְׁתַּת תְּצַנֶּה

תְּדִיר וּמְקוֹדֵשׁ

תְּדִירוֹת וּפְשֵׁרָה

הַמְשַׁנָּה בַּמִּסְכַּת הַוֵּרִיּוֹת מוֹסֶרֶת בִּידְיָנוּ מִפְּתַח לְסִדְרֵי הַקְּדִימוּיּוֹת בַּמְצוּוֹת. מִי קוֹדֵם לְמִי, מַה קוֹדֵם לְמַה:

”כָּל הַתְּדִירִי מִחֲבֵרוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ, וְכָל הַמְּקוֹדֵשׁ מִחֲבֵרוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ.”

(הוֹרֵיֹת ג, ו)

אֲנִי רוֹאִים שְׁתֵּי אֲמוֹת מִידָה לְקְדִימוּיּוֹת בַּמְצוּוֹת.

א – תְּדִירוֹת. ב – קְדוּשָׁה.

אֵת קְדִימוּת הַתְּדִיר נוֹכַל לְהַדְגִים בְּאִמְצָעוֹת הַלְכוּת קְרִיאַת הַתּוֹרָה. בְּרֹאשׁ חוֹדֵשׁ טַבַּת שֶׁהוּא בְּאִמְצָע חֵג הַחֲנוּכָה, עוֹלִים לְקְרִיאַת הַתּוֹרָה אַרְבַּעַה מִתְּפַלְלִים. שְׁלוֹשָׁה רֵאשׁוֹנִים קוֹרְאִים בְּפִרְשַׁת רֹאשׁ חוֹדֵשׁ, שֶׁהִיא תְּדִירָה יוֹתֵר (פַּעַם בְּחוֹדֵשׁ). הַרְבִּיעִי קוֹרֵא בְּפִרְשַׁת הַנְּשִׂאִים (זוֹ הַקְּרִיאָה שְׁקוֹרְאִים בְּחֲנוּכָה), שֶׁהִיא פְּחוֹת תְּדִירָה (פַּעַם בְּשָׁנָה).

אֵת קְדִימוּת הַמְּקוֹדֵשׁ אֲנִי רוֹאִים, בְּהַעֲדַפְת הַכֶּהֵן וּבְהַזְמִנְתוֹ רֵאשׁוֹן לְקְרִיאָה בַּתּוֹרָה.

מַהוּ הַמְּסָר הַמוֹעֵבֵר בְּמִתֵּן זְכוּת קְדִימָה לְמְקוֹדֵשׁ מִחֲבֵרוֹ?

כְּשֶׁנֶּעֱמֵק חֶקֶר נִגְלָה, כִּי כְּשֶׁאֲנִי מְקַדְּשִׁים מִשֶּׁהוּ, אֲנִי שׁוֹלְחִים אוֹתוֹ לְמִקוֹם סְכָנָה, אֲלֵ חֲזִית הַעֲמֻדוֹת הַקְּדִמִּיּוֹת. בְּקוֹ הַרֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא חֲזִית הָאֵשׁ, נִיֻּצַּב הַקְּרֵבֵן שִׁישֵׁרֶף עַל גְּבִי הַמְּזֻבַּח. בְּקוֹ הַשְּׁנִי מֵאַחֲרָיו, יַעֲמוֹד הַכֶּהֵן, הַמְּקוֹדֵשׁ לְעִבּוֹדַת ה'. הַכֶּהֵן יוֹדֵעַ, כִּי בְּמִידָה וְלֹא יִדְיֵק בְּעִבּוֹדַת הַקְּדוּשׁ, הוּא עֹלֹל לְסַכֵּן אֶת חַיָּו.

על תפקידו זה של הכהן, אנו למדים מתגובת הקב"ה על תלונות בני ישראל. אחרי המגפה בעדת קורח, ברגע של ייאוש אומר עם ישראל למשה:

וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, הֲזֶן גָּוַעַנּוּ אֲבֹדְנוּ כְּלָנוּ אֲבֹדְנוּ. כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֶל מִשְׁכַּן ה' יָמוּת, הָאֵם תִּמְנֹנוּ לְגֹעַ.
(במדבר יז, כז-כח)

כלומר, מי יגן עלינו מפני קדושת משכן ה'?

בתגובה מודיע ה' לאהרן, שהכהונים הם המגן החי על בני ישראל מפני פגיעתה של אש הקודש:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶהֱרֹן אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ אֲתָךְ תִּשָּׂאוּ אֶת עֹן הַמִּקְדָּשׁ, וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אֲתָךְ תִּשָּׂאוּ אֶת עֹן כְּהֻנַּתְכֶם.
(במדבר יח, א)

אמור מעתה, הכהנים נשלחים לחזית האש האלוקית המסוכנת והם אמורים להגן בגופם על בני ישראל.

הדוגמא הכואבת ביותר ניתנה על ידי שני בני אהרן - נדב ואביהוא, ששילמו בחייהם על טעות בעבודת הקודש.

מטעם זה, ברור מדוע המקודש מחברו קודם את חברו. מי שנשלח קדימה למקום הסכנה בעבודת ה', ראוי שתהיה לו זכות קדימה, כדברי חז"ל ביחס לכהן:

"וְקִדְשֵׁתוּ כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיךָ הוּא מִקְרִיב" (ויקרא כא, ח), תנא דבי רבי ישמעאל: **"וְקִדְשֵׁתוּ" - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון.**
(גדרים סב).

לאחר שהתברר הטעם לקדימות המקודש, ניתן את הדעת לקדימות התדיר.

המקור המובא בגמרא, הוא הפסוק הבא:

"מִלְבַּד עֹלַת הַבֶּקָר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתַּמִּיד, תַּעֲשֶׂוּ אֶת אֱלֹהֵי."
(במדבר כח, כג)

כלומר, יש להקדים את עולת הבוקר מפני שהיא תמידית ותדירה יום יום. אין ספק כי באמצעות מתן זכות קדימה, אנו מביעים יחס של הכרה והוקרה.

מה יש בתדיר, שהופך אותו למועדף?

חז"ל הצמידו לקרבן התמיד הקרב יום יום ללא הפסקה (או לתפילה בזמן שאין קרבן), את הפסוק הבא:

"...אֵם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וּלְלַיְלָה, חֻקֹּת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שִׁמְתִּי."
(ירמיהו לג, כה)

כלומר, התדירות הגבוהה קשורה ליסודות הקיום, שהם חוקות שמים וארץ. הדוגמה הבאה תמחיש את הקשר בין תדירות לבין ערכים חיוניים וקיומיים. מזון הוא מוצר חיוני, אך המים חיוניים ממנו. עובדה מוכחת היא, שאפשר לחיות תקופה ארוכה ללא מזון, הרבה יותר מאשר ללא מים. חיוני משניהם, הוא החמצן שבאוויר. מספר רגעים ללא אוויר לנשימה עלולים לגרום נזק מוחי ללא תקנה, עד כדי איבוד חיים. הלב והמוח פועלים בתדירות הרבה יותר גבוהה. כל הפסקה ולו הקטנה ביותר בפעילותם תגרום הפסקת חיים. טבלת דירוג התדירות מן היותר חיוני אל הפחות חיוני תיראה כך: פעילות מוחית, לבבית, נשימתית, שתייה, אכילה. המסקנה חדה וברורה. ככל שהתדירות יורדת כך פוחתת מידת החיוניות, המצדיקה מתן זכות קדימה.

בשלב זה נוכל לנסח את שני הכללים בסדרי הקדימויות, באופן הבא:

1. היסוד הקיומי (תדיר).

2. היעד האלוקי (מקודש).

כעת תתעורר השאלה הבאה:

מה קורה כאשר מצווה אחת מאופיינת בתדירותה הגבוהה ומצווה אחרת מאופיינת בקדושתה הרבה? מי קודם למי, היסוד הקיומי או היעד האלוקי? על פי ההלכה, במקרה כזה חובת הקדימות מתבטלת, וניתן להקדים איזו מצווה שרוצים. מכאן המסקנה, ששניהם שקולים זה כזה.

■ תדירות ותמידיות

בהמשך לדברי המבוא האלו, נבדוק כמה פעמים והיכן, מופיעה המילה "תמיד" בתורה.

מתברר כי המילה 'תמיד' מופיעה שמונה עשרה פעמים בתורה. מתוכם, שבע עשרה פעמים המילה 'תמיד' צמודה למצוות המשכן והכהונה, שהם היעדים האלוקיים המקודשים. עוד פעם אחת מחוברת המילה 'תמיד' לארץ ישראל, המקודשת מכל הארצות.

תוצאה זו מלמדת, כי הקדושה והתמידיות מחוברים יחדיו. החיבור הזה יוביל אותנו לשתי מסקנות יסודיות:

1. כשמגיעים לדרגת הקודש, חובה לשמור על תמידיות.

2. עבודות הקודש והמקדש חיוניות להתפתחותו הרוחנית הבריאה של עם ישראל בארץ ישראל.

נמשיך להעמיק בהבנת מושגים אלה, וננסה להבחין בין המושג 'תמיד' שבו משתמשת התורה, אשר מבטא 'קביעות', לבין המושג 'תדיר' שבו משתמשים חז"ל ואשר מבטא 'מחזוריות'.

כשהתורה אומרת "עולת תמיד", היא מתכוונת לומר, שהקרבת הקרבן הזה תהיה קבועה לעולם, בזמן שנקבע לה.

לעומת זאת, כשחז"ל אומרים 'כל התדיר מחברו', הם מתכוונים לפעולה שחוזרת על עצמה בתדירות מסוימת. 'התדיר מחברו' פירושו, מספר הופעותיו המחזוריות בפרק זמן זהה, גדול מחברו.

תדירות עולת התמיד היא פעמיים ביום; משום כך היא קודמת לקרבן המוסף שתדירותו היא שבועית, דהיינו אחת לשבוע ביום השבת. מכאן, שתפילת מנחה החוזרת בתדירות יומית, קודמת לתפילת מוסף.

האם נוכל לאחד את ההגדרות תמיד ותדיר? כלומר, מי שהוא תדיר במחזוריותו, הוא גם תמיד בקביעותו הרצופה?

נתבונן במצוות הדלקת הנרות, בה פותחת פרשת תצוה:

"...וַיִּקְחוּ אֵלָיוּ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמַאֲוֵר, לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד." (שמות כז, כ)

למה מתכוונת התורה באומרה: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד?

אם הכוונה היא לרציפות של עשרים וארבע שעות ביממה, זה יסתור את הפסוק הבא:

"...יַעֲרֶף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה'..." (שם, פסוק כא)

מכאן משמע, שחובת נר דלוק קיימת רק בלילה! אם כן, כיצד תתפרש המילה 'תמיד'?

לפתרון הבעיה נציג פסוק שלישי:

"מִחוּץ לְפֶרֶקַת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֶף אֹתוֹ אֶהְרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' תָּמִיד..." (ויקרא כד, ג)

על פי הפסוק הזה, באומרה 'תְּמִיד', מתכוונת התורה למחזוריות קבועה בכל לילה. האם בשל כך תִּדְחָה לגמרי הבנת הפסוק "לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד", במשמעות נר דלוק ברציפות עשרים וארבע שעות ביממה? חז"ל אינם סבורים כך.

רצף ומחזוריות

"...אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאִירוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת" (במדבר ת, ב) - שומע אני שיהיו דולקים לעולם? תלמוד לומר מערב עד בִּקְר. אי מערב עד בִּקְר, יכול כולם מערב עד בִּקְר? תלמוד לומר: 'להעלות נר תמיד' - זה נר מערבי, שיהיה נר מערבי דולק תמיד, שממנו מדליק בין הערבים". (ילקוט שמעוני בהעלותך, רמז תשיט)

כלומר, לא הייתה טעות בהבנה, שהמילה 'תמיד' מלמדת על רציפות יומם ולילה, אלא שאין היא מכוונת לשאר הנרות, היא מכוונת לנר המערבי בלבד. הנר המערבי היה דולק ברציפות, למרות שכמות השמן שבו הייתה זהה לשאר הנרות. הנס הגדול הזה היווה עדות חותכת שהשכינה שורה בישראל. ממנו היו מדליקים את שאר הנרות, ועל ידי זה כל הנרות היו ניזונים מן הנס!

יוצא אפוא, שהמילה 'תמיד' המוזכרת בהקשר להדלקת המנורה, מתפרשת בשני אופנים. בשאר הנרות כוונתה למחזוריות קבועה בתחילת כל לילה דהיינו 'תדיר', ואילו בנר המערבי, כוונת המילה 'תמיד' היא לרצף קבוע של יום ולילה, עשרים וארבע שעות.

המסקנה המתבקשת היא זו:

הרצף הניסי מזין את המחזוריות הקבועה.

נשוב לדוגמת הנשימה. הרצף הקבוע והניסי של השאיפה לחיים, אשר נטע בנו הקב"ה, היא המזינה את התדירות הקבועה של הנשימה.

תובנה זו תוליד מסקנה מדהימה, המבוססת על אותה תופעה, אבל בכיוון ההפוך:

אם אנחנו נשמור על מחזוריות קבועה, הקב"ה יפעל לשמירת הרצף הניסי.

פירושו של דבר הוא, שכל מצווה שאנו עושים במחזוריות קבועה, תזכה לליווי צמוד של הקב"ה ותזכה לשמירה עליונה ופלאית.

לחם הפנים

הפעולה המחזורית ב'לחם הפנים' היא עריכת הלחם. עריכת הלחם במקדש כללה החלפת הלחם הישן בחדש, והיא הייתה מתבצעת בכל שבת:

”בַּיּוֹם הַשֵּׁבֶת בַּיּוֹם הַשֵּׁבֶת יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי ה' תַּמִּיד, מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם.”
(ויקרא כד, ח)

לחם הפנים שיקף נס גדול. הנס התבטא בכך שהלחם היה נשמר חם וטרי בסוף השבוע, בדיוק כפי שהונח בתחילתו. כלומר רצף מתמיד של חום וטריות מונקה בידי שמים, היה מלווה את העריכה המחזורית הקבועה בכל שבת, שהייתה בידי אדם.

כיצד יתפרש הפסוק הבא?

”וְנָתַתְּ עַל הַשֻּׁלְחָן, לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד.”
(שמות כה, ל)

במסכת מנחות (צט.) נחלקו תנאים בפירוש הכתוב, תנא קמא ורבי יוסי. לדעת תנא קמא, הוצאת הלחם הישן ונתינת הלחם החדש היו מתבצעות בו זמנית. שני כוהנים היו מושכים את הלחם הישן, ובה בעת שני כוהנים אחרים היו מניחים את הלחם החדש, כדי שלא יִנָּתַר השולחן רגע אחד ללא לחם. כלומר, הוא פירש את המילה תמיד כפשוטה – קביעות רצופה כל העת. לא כן דעת רבי יוסי:

”תניא, רבי יוסי אומר: אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית, אין בכך כלום...”

לדעת רבי יוסי, המילה תמיד מבטאת רצף ניסי של ליווי שמימי קבוע כל העת, והיא מכוונת לחום ולטריות של הלחם, גם אחרי שהוסר מעל השולחן. דבריו של רבי יוסי היוו השראה לדימוי המופלא של רבי אמי:

”אמר רבי אמי: מדבריו של רבי יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצוות 'לא ימוש סֶפֶר התּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה...' (יהושע א, ח).”

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי מוסיף לחדד את המשמעות הזו לחיי היום יום:

”אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים: 'לא ימוש סֶפֶר התּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה'.”
(מנחות צט:)

בהמשך הגמרא יש דיון, האם לפרסם את הידיעה הזאת או לא. הדעה הראשונה סוברת:

”ודבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ.”

הסיבה שקופה, כדי שעמי ארצות לא יתלו בהיתר הזה על מנת להישמט מתלמוד תורה.

אך יש שם גם דעה הפוכה:

”רבא אמר: מצווה לאמרו בפני עם הארץ.”

טעמו ונימוקו של רבא הוא, לעודד את עמי הארץ, שגם עם הארץ יידע כי הוא שייך למקבלי התורה, ולא יתייאש ויפרוש.

הקבלה מדהימה זו מלמדת, כי קביעת עיתים ללימוד תורה ביום ובלילה, היא פעולה קריטית וגורלית בחשיבותה, גם אם היא קצרה ביותר וגם אם כל הנאמר בה הוא רק פרשת קריאת שמע.

נסביר את המשמעות הגלומה באמירה הזאת. יוצא אפוא, שאם אדם קובע עתים לתורה, עת ליום ועת ללילה, ה' יזכה אותו ברצף של נס בין עת לעת, שייחשב לו כאילו הוא עסק בתורה ברציפות.

הווי אומר, שאדם הלומד כל יום בשעה קבועה, יזכה לליווי רצוף של הקב"ה, שישמור על קביעותו, מעין הנר המערבי ומעין לחם הפנים.

כמו כן, אדם המתפלל כל יום בשעות קבועות, הקב"ה יזכה אותו בנס רצוף שיסיר את כל המניעות האפשריות, העלולות לבטל את קביעותו.

השאלה השנייה שאדם נשאל כשהוא עולה לבית דין של מעלה, היא זו:

”קבעת עתים לתורה?”

(שבת לא.)

